

Графічне диференціювання

Суть графічного диференціювання полягає в тому, що за графіком функції, заданому на деякому відрізку $[a; b]$, будується приблизно графік її похідної. Ця побудова заснована на геометричному змісті похідній і формулі Лагранжа скінчених різниць.

Нехай на деякому відрізку $[x_0; x_0 + \Delta x]$ заданий графік функції $y=f(x)$ (рис. 1). З формули скінчених різниць випливає, що

$$f'(\xi) = \frac{f(x_0 + \Delta x) - f(x_0)}{\Delta x}, \quad \text{де } x_0 < \xi < x_0 + \Delta x.$$

Геометрично вираз, що розміщений праворуч, це тангенс кута нахилу хорди AB , а вираз розміщений ліворуч — кутовий коефіцієнт дотичної в деякій точці $\xi \in [x_0; x_0 + \Delta x]$. Якщо Δx мале, то в якості ξ можна взяти точку, що лежить посередині $[x_0; x_0 + \Delta x]$, тобто, $\xi = x_0 + \frac{\Delta x}{2}$, тоді отримаємо наближену рівність

$$f'\left(x_0 + \frac{\Delta x}{2}\right) \approx \frac{f(x_0 + \Delta x) - f(x_0)}{\Delta x}.$$

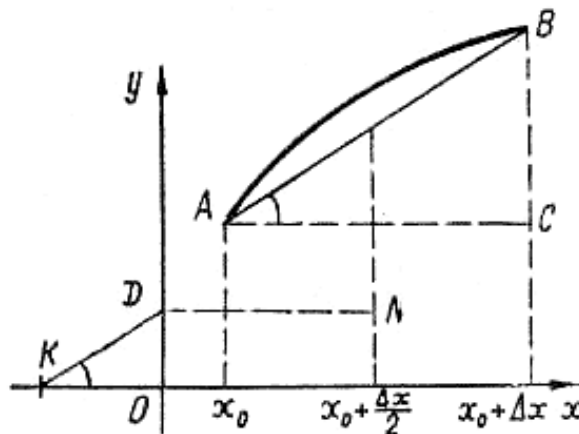

Рис. 1

Для відшукування похідної в точці $x_0 + \Delta x$ потрібно знайти тангенс кута нахилу хорди AB . Для цього проведемо наступну побудову (див. рис. 1). Від точки O (або від будь-якої іншої точки поза відрізком $[x_0; x_0 + \Delta x]$) вліво відкладемо одиничний відрізок OK і проведемо $KD \parallel AB$. Величина відрізка $OD = OK \tan \varphi = \tan \varphi$, де $\varphi = \angle DKO = \angle BAC$. Отже, $OD = f'\left(x_0 + \frac{\Delta x}{2}\right)$. Проведемо DN паралельно осі Ox . Тоді точка N , що відповідає абсцисі $x_0 + \frac{\Delta x}{2}$, буде мати ординатою $f'\left(x_0 + \frac{\Delta x}{2}\right)$, тобто це точка графіка похідної $f'(x)$ функції $f(x)$.

Нехай тепер функція $f(x)$ задана на відрізку $[a; b]$. Відрізок $[a; b]$ розіб'ємо на n частинних відрізків, не обов'язково рівних між собою, але так, щоб на кожному з них функція поведилася монотонно. На кожному частковому відрізку проводимо побудову, аналогічну описаній вище для відрізка $[x_0, x + \Delta x]$ (див. рис. 1). По закінченні побудови точки, аналогічні точці N , з'єднуємо ламаною, котра приблизно представляє графік похідної $f'(x)$ заданої функції $f(x)$.

Приклад. Функція задана графічно на відрізку $[0; b]$ кривою $A_0A_1...A_6$ (рис. 2). Побудувати графік її похідної.

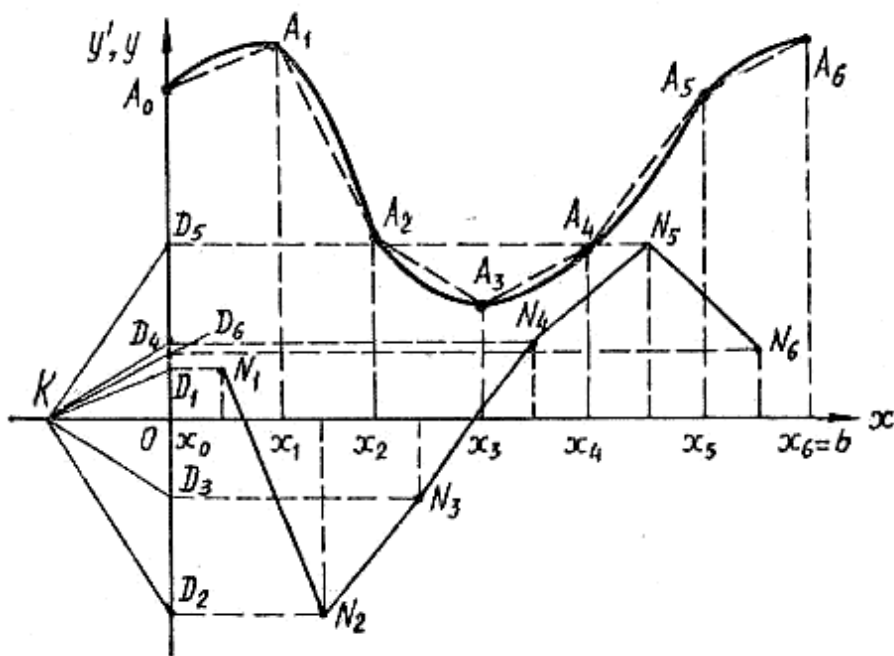

Рис. 2

Розв'язання

Розіб'ємо відрізок $[0; b]$ на 6 частин точками

$$x_0=0, x_1, x_2, x_3, x_4, x_5, x_6=b,$$

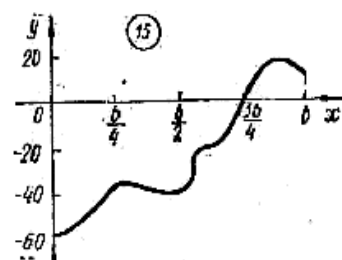
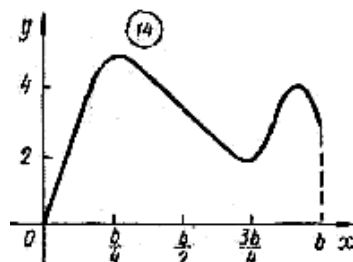
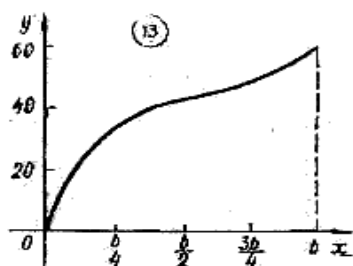
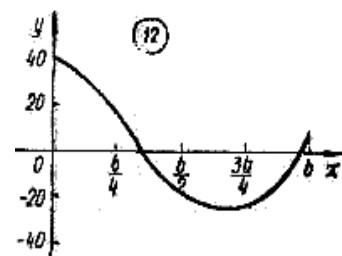
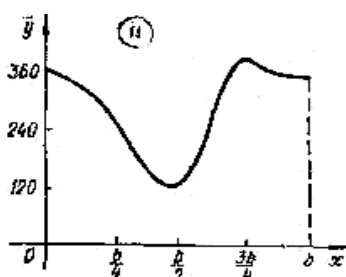
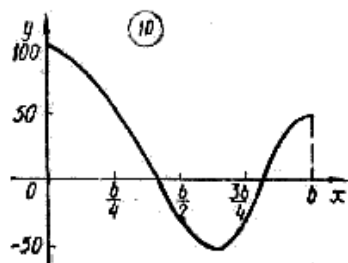
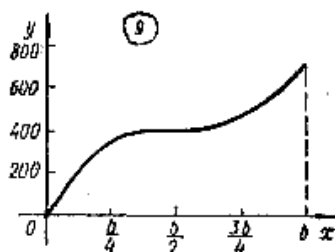
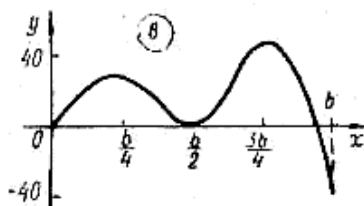
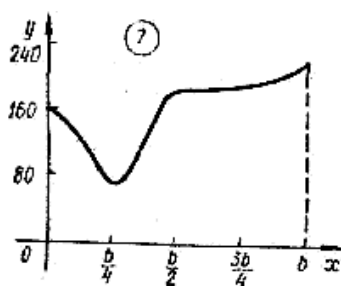
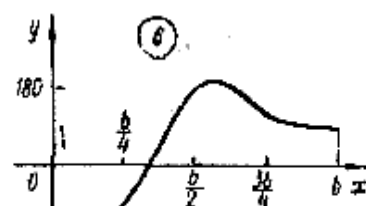
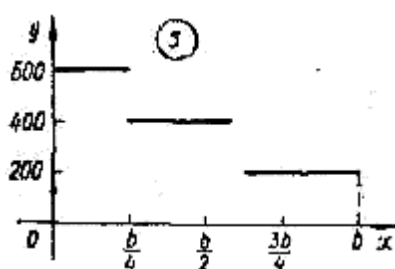
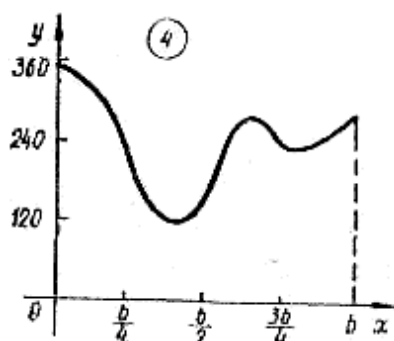
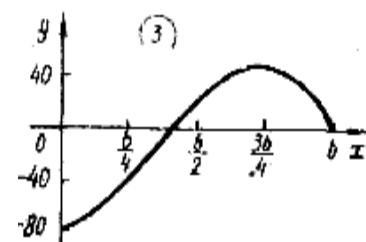
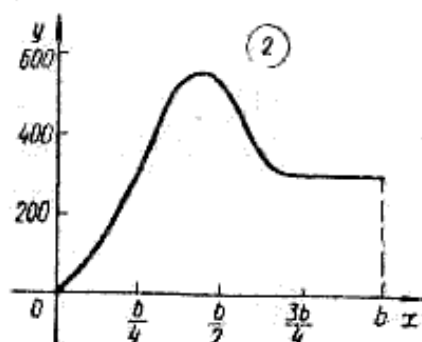
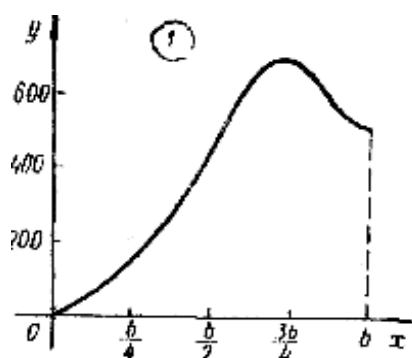
як зазначено на, мал. 2, і вліво від точки O відкладемо відрізок $OK=1$.

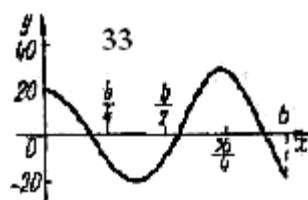
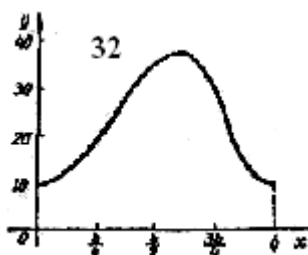
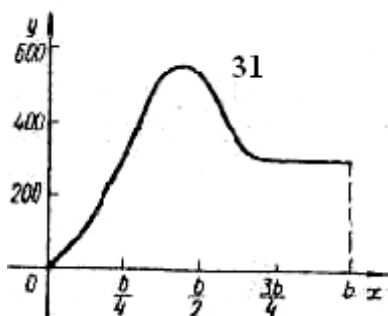
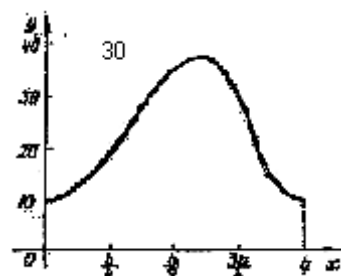
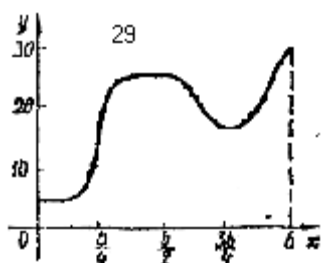
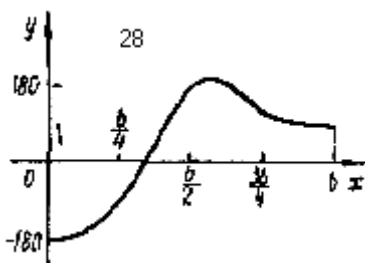
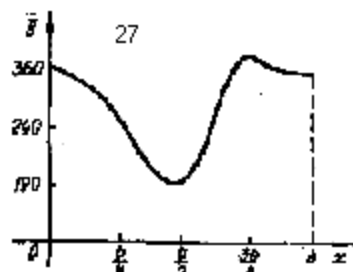
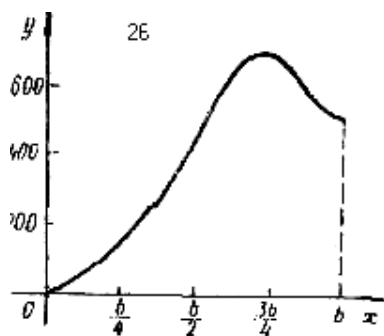
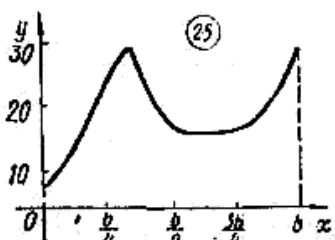
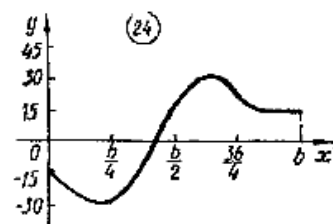
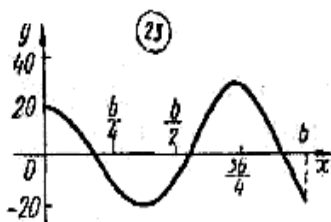
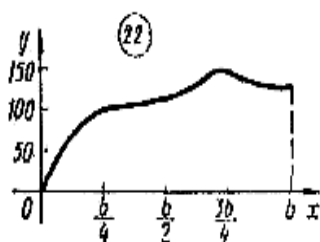
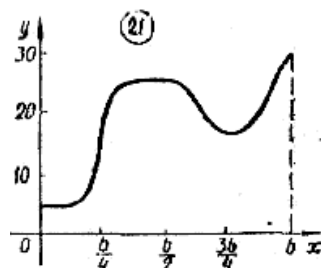
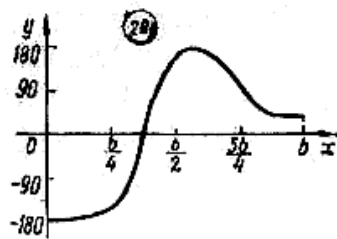
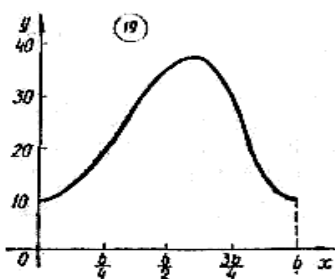
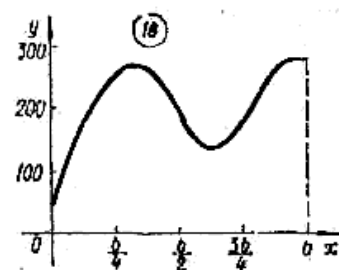
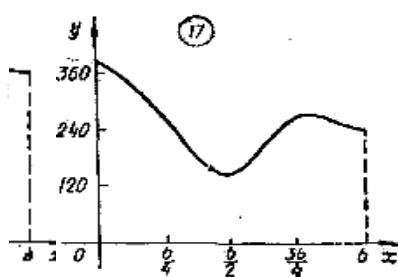
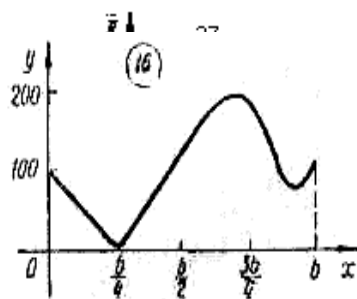
Розглядаємо перший відрізок $[0; x_1]$ і проводимо хорду A_0A_1 . Потім із точки K проводимо пряму $KD_1 \parallel A_0A_1$ до перетину в точці D_1 з віссю Oy . З D_1 проводимо пряму D_1N_1 , паралельну осі Ox , до перетинання в точці N_1 із прямою, паралельною осі Oy і проведеної із середини відрізка $[0; x_1]$. Розглядаємо відрізок $[x_1; x_2]$. Будуємо хорду A_1A_2 і пряму KD_2 , паралельну хорді. Далі проводимо $D_2N_2 \parallel Ox$ і відмічаємо точку N_2 , що відповідає середині відрізка $[x_1; x_2]$. Проводимо аналогічні побудови на відрізках $[x_2; x_3]$, $[x_3; x_4]$, $[x_4; x_5]$, $[x_5; x_6]$. Одержуємо точки $N_3, \dots, N_6$.

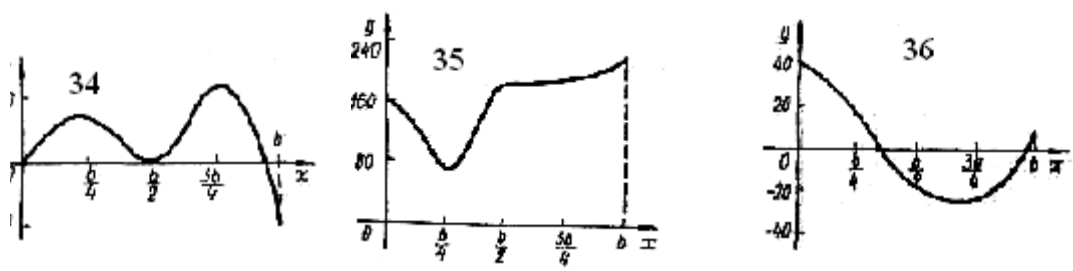
З'єднуємо точки $N_1, N_2, N_3, N_4, N_5, N_6$ ламаної (див. рис. 2), що приблизно дають собою уявлення про графік похідної заданої функції.

Завдання для самостійної роботи

Функція задана графічно на відрізку $[0; b]$. Побудувати графік її похідної. Значення b варто взяти з таб. 1.

Таблиця 1

Варіант Т	b	Варіант	b	Варіант	b
1	4,4	13	9,2	25	6,8
2	4,8	14	9,6	26	7,2
3	5,2	15	10,0	27	7,6
4	5,6	16	10,4	28	8,0
5	6,0	17	10,8	29	8,4
6	6,4	18	11,2	30	8,8
7	6,8	19	11,6	31	10,4
8	7,2	20	12,0	32	10,8
9	7,6	21	12,4	33	11,2
10	8,0	22	12,8	34	11,6
11	8,4	23	13,2	35	12,0
12	8,8	24	13,6	36	12,4